

PSİKOSOSYAL GELİŞİM TEMELLİ EĞİTİM PROGRAMININ ANASINIFINA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKALARINA ETKİSİ¹

Dr. Hakan ŞAHİN

Kuzykent Anaokulu, Keçiören, Ankara, hakancela@hotmail.com

Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, esra.omeroglu@gmail.com

ÖZET

Bu araştırma Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programının, anasınıfına devam eden çocukların duygusal zekalarına etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan bir ilkokulun anasınıfında eğitim alan 40 çocuk oluşturmuştur. Anasınıfında sabah eğitim alan 20 çocuk kontrol, öğleden sonra eğitim alan 20 çocuk da deney grubunu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Genel Bilgi Formu, Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Sullivan Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanmış olan Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı, deney grubunda yer alan çocuklara on iki hafta boyunca haftada üç gün uygulanmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı alan deney grubundaki çocukların duygusal zekalarında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$). Çocukların duygusal zekalarını destekleyen eğitim programlarının, duyguları tanıma, anlama ve yönetme gibi duygusal zeka yetilerini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, duygu, duygusal zeka

-
1. Bu çalışma, ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırlanmış olduğu, "Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Duygusal Zekalarına ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi" başlıklı Doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

The Impact Of Children's Emotional Intelligence Who Attend On The Psychosocial Development Education Program Of Kindergarten Education Program

ABSTRACT

This research has been conducted in order to examine the effects on children's problem-solving skills who attend on the psychosocial development education program of kindergarten. 40 children who take education in a kindergarten school in the district of Ankara Kecioren have established the working group of there search. 20 children who take preschool education in the morning have formed the control group and 20 children who take preschool education in the afternoon have formed the checking group. The General Information Form, The Scale of Sullivan Children's Emotional Intelligence, Sullivan Brief Empathy Scale for Children and The Evaluating Scale of Children's Emotional Intelligence for Sullivan Teachers have been used to collect data as a tool for the study. The Psychosocial Development-Based Education Program which has been prepared by the researcher has been administered to the children in the experimental group three times in a week throughout two weeks. As the results are being interpreted as the level of significance of 0.05 has been used. At the result of research, it was determined that the area of Psychosocial Development-Based Education Program is a significant difference in children's emotional intelligence in the experimental group ($p < 0.05$). The training programs which support children's emotion Intelligence, recognizing emotions, empathy, emotion management, observed that emotional intelligence has a significant impact on the irability to such as.

Keywords: Preschool education, emotion, emotional intelligence

1. GİRİŞ

Ülkelerin yirmi birinci yüzyılda başlıca hedefinin bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden sağlıklı, çevresiyle uyumlu, yaratıcı girişimci, üretken, dinamik, kendine güvenen bireyler yetiştirmek olduğu bilinmektedir. Yaşanan toplumsal değişimler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bireyin ve buna bağlı olarak toplumun sürekli kendini yenilemesini gerektirmektedir (Şanlı, 2005). Bu süreçte başarı, bireyin kendini her alanda geliştirmesine bağlıdır. Bireyin, kendini tanıması, duygularını yönetmesi, karşısındaki kişileri anlaması, empati kurabilmesi gibi duygusal zeka yetilerine sahip olması da önemli hale gelmiştir.

Yapılan araştırmalar bireyin başarısında bilişsel zekanın tek başına yeterli olmadığını, duygusal yetilerinde de gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Bilimsel araştırma verilerinin ışığında geliştirilen duygusal zeka, sadece psikoloji bilimi alanında değil, sosyoloji, ekonomi, işletme gibi farklı alanlarda da dikkat çekmektedir. Bu ilgi Daniel Goleman'ın (1995) "Duygusal Zeka" adlı kitabının etkisinden kaynaklanmıştır. Goleman, bu kitabında duygusal zekanın bilişsel zekadan daha önemli olduğunu vurgulamakta, duygusal zeka yoksunluğu durumunda, kişinin aile yaşamından mesleki başarısına, toplumsal ilişkilerinden, sağlık durumuna kadar birçok alanda çok kötü sonuçlar doğurabildiğini belirtmektedir (Goleman, 2001).

Duygusal Zeka

Duygusal zeka; duyguları tanıma, anlama, yönetme ve empati kurma gibi yetileri içermekte ve bireylerin topluma uyumunu sağlamaktadır. Ayrıca kişinin çevresindekilerle olan ilişkilerini başarılı bir şekilde yönetmesi, farklı sosyal durumlara uygun tepkilerde bulunması gibi becerileri de kapsamaktadır.

Mayer ve Salovey'e göre duygusal zeka: "Bireyin kendisinin ve diğerlerinin hislerini ve duygularını izleme, bunlar arasında ayırım yapma ve bu süreçten elde ettiği bilgiyi, düşünce ve davranışlarında kullanabilme yeteneğiyle ilgili olan sosyal zekânın bir alt formudur" (Mayer- Salovey, 1993).

Reuven Bar-On duygusal zekayı, "bireyin çevresinden gelen baskı ve taleplerle başarılı şekilde baş edebilmesinde bireye yardımcı olacak, kişisel, duygusal vesosyal yeterlilik ve beceriler dizini" şeklinde tanımlamaktadır (Bar-On, 2005).

Cooper ve Sawaf ise duygusal zekayı "Duygusal zekâ, duyguların gücünü ve hızlı algılayışını, insan enerjisi, bilgisi, ilişkilerive etkisinin bir kaynağı olarak duyumsama, anlama ve etkin bir biçimde kullanma yeteneğidir." şeklinde tanımlamaktadır. (Cooper-Sawaf, 1997)

Duygusal Zeka Modelleri

Duygusal zeka kavramının literatüre geçmesi ve bir zeka alanı olarak tanınmasıyla beraber, duygusal zekanın diğer pek çok değişkenle arasındaki ilişkinin incelenmesi, sosyal bilimler için yeni bir araştırma alanı açmıştır. Öte yandan, bu çalışmaların gerçekleştirilebilmesi, duygusal zekanın geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Duygusal zeka kuramının kabul edildiği tarihten günümüze kadar kuramla ilgili pek çok görüş ve model ortaya konmuş ve farklı araştırmacılar tarafından duygusal zekanın alt boyutlarını açıklamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, Peter Salovey ve John Mayer'in "Duygusal Zeka Modeli", Daniel Goleman'ın "Duygusal Yetkinlik Modeli" , Reuven Bar-On'un "Duygusal Zeka Modeli", Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf'ın "Duygusal Zeka Modeli" dir.

Peter Salovey ve John Mayer'in Duygusal Zeka Modeli

Peter Salovey ve John Mayer, duygusal zeka terimini ilk kullanan bilim insanlarıdır. Bu terim, başarı için önemli görünen duyguları ifade etme ve anlama, mizacını kontrol etme, bağımsızlık, uyum sağlayabilme, beğenilme, empati, kişiler arası sorunları çözme, sebat, sevecenlik, nezaket ve saygı gibi duygusal nitelikleri ifade etmek için kullanılmıştır (Shapiro,2006).

Mayer ve Salovey (1997), hazırladıkları modelde; duyguları doğru biçimde algılama, değerlendirme ve ifade edebilme yeteneği, düşüncelere rehberlik edecek biçimde hisleri üretme ve kullanma yeteneği, duyguları veya duygusal enformasyonu anlama yeteneği ile duygusal ve entelektüel gelişimi sağlamak için duyguları düzenleme ve ifade etme yeteneğini içerir şeklinde ifade etmişlerdir.

Daniel Goleman'ın Duygusal Yetkinlik Modeli

Daniel Goleman başarılı bir yaşamın geleneksel zekadan çok, duygusal zekaya bağlı olduğunu ileri sürmüştür.

Goleman'ın modeli Mayer ve Salovey'in temel yetenek modelinden geliştirilmiş, fakat ondan farklı olarak zihinsel yetenekleri kişinin kendi duygularının farkında olması ve diğer özellikleri kişinin kendini motive edebilmesini içeren bir karma modeldir. Duygusal yetenek, bir meta yetenektir. Ham zeka dahil, var olan diğer yeteneklerin ne kadar iyi kullanabileceğinin belirleyicisidir. Bu modele göre duygusal zeka, kişisel yeterlik ve sosyal yeterlik olmak üzere iki temel yeterliğin bileşimidir. Bu iki temel yeterlik kişisel yeterlik ve sosyal yeterliktir (Goleman, 1995).

Reuven Bar-On'un Duygusal Zeka Modeli

Bar-On, duygusal zekanın bilişsel zeka yeteneklerinin karşısı olmadığını söylemiştir. Gerçek yaşamda bu iki kavram etkileşim halindedir ve birbirini destekler. Bar-On, gerçek zeki insani, sadece bilişsel zekaya sahip değil aynı zamanda duygusal zekaya sahip olan birey olarak tanımlamaktadır. Bar-on, duygusal zekanın bilişsel zekadan farklı olmakla birlikte duygusal zeka ve bilişsel zekanın genel zekanın temel öğelerinden olduğunu belirtmektedir(Bar-On, 2005).

Bar-On'un modeline göre duygusal zeka kişinin çevresel talepler ve baskılarla başa çıkmadaki genel kabiliyetine etki eden bir dizi duygusal, kişisel ve kişilerarası beceridir. Bu modele göre duygusal açıdan zeki olan insanlar; olumlu özsaygısı olan, potansiyel yeteneklerini gerçekleştiren ve açıkça mutlu yaşamlara öncülük eden, duygularının farkına varabilme ve onları açıklayabilme yetisine sahip insanlardır. Başkalarının ne hissettiğini anlayabilirler ve başkalarına bağlı kalmadan karşılıklı tatminkar ve sağduyulu bir ilişki kurabilir ve sürdürebilirler. Bu insanlar genelde iyimser, esnek, gerçekçi ve kontrolünü kaybetmeksizin stresle başa çıkmada ve problem çözmede başarılı kişilerdir (Bar-On, 1997).

Bar-On (2000) modelinin beş temel boyutu vardır bunlar: içsel, kişiler arası, uyum, stres yönetimi ve genel durumdur. Bu temel boyutlardan her biri sırasıyla yetenek ve becerilerle ilişkilendirilmiş birtakım parçalardan oluşmaktadır.

Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf'ın Duygusal Zeka Modeli

Cooper ve Sawaf'a (1997) göre duygular, bireyin içinde yükselen değerleri harekete geçiren ve davranışları şekillendiren enerji akımları olup dışa doğru yayılarak başkalarını etkilemektedir. Bu yönüyle duygusal zeka, kişinin duygusal potansiyelinin açığa çıkardığı ve kişi ile sosyal ortam arasında bağ oluşturan bir enerji akışıdır. Duyguların gücü ve algılanış şekilleri, kişilerin duygusal enerjilerinin etkisini anlaması ve yetkin bir şekilde kullanması ile ilgilidir (Cooper ve Sawaf, 1997).

Cooper ve Sawaf'ın modeline göre duygusal zekanın “dört köşetaşı” vardır. Cooper ve Sawaf'ın duygusal zeka modeli duygusal zekayı örgüt ortamı içinde irdeleyerek özellikle duygusal zeka ve liderlik ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bu modelde duygusal zeka; duyguları öğrenmek, duygusal zindelik, duygusal derinlik, duygusal simya olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır (Cooper ve Sawaf, 2000).

Duygusal Zeka Yetileri

Duygusal yetiler; duyguları tanıma ve ifade etme, duyguları anlama, duyguları yönetme ve empati olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır.

Duyguları Tanıma ve İfade Etme

Duyguları tanıma ve ifade etme, duygusal zekanın temel taşını oluşturmaktadır. Duyguları tanıyan ve ifade edebilen kişi çevresindekilere daha olumlu tepkiler verebilir. Duyguları anlayabilme veya birbirinden doğru şekilde ayırt edebilme yetilerinin yoksunluğu diğer tüm yetileri de etkilemektedir. Eğer çocuk duyguları tanıma ve ifade etme yetisi kazanamamışsa, zihinsel performansı ne olursa olsun sosyal problemlere çözümler bulmakta güçlükler çekebilir (Yamada-Sunew, 2004, Davis, 2004).

Duyguları Anlama

Duyguları anlama, duyguları tanımayı temel alan gelişmiş duygusal zeka yetisidir. Duygusal durumları tanıma, duygusal durumların sebeplerini ve birbiriyle ilişkilerini anlama yeteneklerini içerir (Bohnert-Crnic vd., 2003). Duyguları anlamada önemli olan, duyguların doğuracağı sonuçları yani sahip oldukları etkileri bilmektir. Duyguların kaynağını öğrenmek, duyguları anlama bakımından önemlidir (Davis, 2004).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar azarlandıklarında veya alay edildiklerinde duygularını gizlerken okul çağındaki çocuklar sosyal kurallar gereği veya başkalarını kırmamak için duygularını gizlerler. Okul öncesi dönemdeki çocuklar duyguları açıklamak için dışsal durumlara odaklanırken okul yıllarında artık farklı insanların farklı duygusal tepkilerinin olduğu birçok durumun farkına varabilir, duyguları yorumlamak için hem içsel hem de dışsal durumlara odaklanabilirler (Ömeroğlu-Ulutaş, 2007).

Duyguları Yönetme

Duyguları yönetme; bireyin kendi arzularının, isteklerinin, dürtülerinin, kontrolünde olmak yerine, bu duyguları kontrol etme becerisidir. Duyguları yönetme, karmaşık bir zeka yetisi olup kendini gözleme, memnuniyetini erteleme yeteneklerini içermektedir. Duyguları yönetebilme, sorunlar karşısında yeterli düzeyde kontrol, öz güven ve esneklik gösterebilme, acı çekme, üzüntü, stres gibi durumlarla kolayca baş edebilme tekrar kendine gelebilme becerisidir (Davis, 2004; Kansu-Beceren, 2002).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, duygularını kontrol etme ve yönetme konusunda daha çok zorlanırken okul yıllarında çocuklar duygularını kontrol etmede daha beceriklidirler. Çocuklar duygularını uygun şekilde yönetme yollarını on yaşlarında bulmaktadırlar. Olaylar kendi kontrolleri altında ise problem çözme stratejisini kullanırlar. Olaylar kendi kontrolleri dışında ise durumu kabul edebilecekleri yeni yollar bulmaya çalışırlar. Duygularını yönetme yeteneğinin artmasına bağlı olarak çocukların bu içsel stratejileri kullanması, onlara olumlu bir benlik algısı ve olaylara karşı pozitif bir bakış açısı kazandırmaktadır (Ömeroğlu-Ulutaş, 2007).

Empati

Empatinin kökeni öz bilinçtir. Başkalarının duygularını anlama ve bunlara uygun tepkilerde bulunma empati olarak adlandırılmaktadır. Empati, bir bireyin yaşam içerisinde

meydana gelen olaylar ve durumlara, kendini, karşısındaki kişinin yerine koyarak onun bakış açısıyla bakması, düşünce ve duygularını doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine denmektedir (Goleman, 2005; Kansu-Becerem, 2002).

Duygusal Zekayı Etkileyen Etmenler

Yaş

Duygusal zeka yetilerinin kazanılması yaşla birlikte artmaktadır. Bebeklerde sözel iletişim başlamadan çok önce, duyguların ifade edilmesi yoluyla bir iletişim başlamaktadır. Çocuklar duyguları bebeklikten itibaren tanımaya, ayırt etmeye ve anlamaya başlarlar. Fakat duyguların kontrolü yaşla birlikte artar. Küçükken duygularını ifade edebilseler de kontrol etmekte güçlük çekerler. Büyük çocuklarla karşılaştırıldıklarında bebeklerde duygularını kontrol etmekle ilgili küçük belirtiler görülebilir. Fakat bebekler genellikle içsel tepkilerini yüz ifadeleri, sözle veya vücut hareketleriyle olduğu gibi dışa yansıtırlar. İki yaşından sonra dil gelişimindeki ilerlemelerin de etkisiyle duygularını daha kolay ifade etmektedirler. Duygularını yer ve zamana bağlı olarak kontrol etme yeteneği üç yaşından sonra, duygularını toplumsal değerlere göre ifade ve kontrol etme yeteneği ise okul yıllarında gelişmektedir (Bayhan-Artan, 2004; Bar-On, 2000).

Cinsiyet

Cinsiyet bireyleri birbirinden ayıran en önemli biyolojik özelliktir. Kız çocukları genellikle duyguları tanıma ve kontrol etme yönünden erkeklerden daha yeteneklidirler. Ayrıca duygusal açıdan ele alındığında erkeklere oranla daha duyarlı, daha empatik ve sosyal olarak daha uygun tepkiler verebilmektedirler (Davis,1995).

Bunun yanı sıra, duyguları anlama ve ifade etme bakımından kızların erkeklerden daha başarılı olduğunun belirlenmesine rağmen, erkeklerin stresle baş etme yönünden kızlara oranla daha başarılı olduğu görülmektedir (KyungHee-Kyoung Hoe,1998; KyoungHoe-Hye Jung,1999).

Kültür

Bazı temel duygular evrensel olsa da duygusal zeka yetilerinin kazanımı çocukların içinde bulunduğu toplumun kültürel ve sosyal değerlerinden etkilenmektedir. Kültürler arası yapılan bir araştırmanın bulguları, İngiliz çocukların olumsuz duygularını kontrol etmeyi İtalyan çocuklardan daha küçük yaşlarda öğrendiklerini göstermiştir. Bombaylı çocukların ise olumsuz duygularını gizlemede İngiliz çocuklardan daha duyarlı olduğu görülmüştür (Cole-Cole, 2001). Her kültürün kendi içinde, çocukların yaşına göre hangi duyguların doğal veya uygun olduğu, hangisinin sosyal ilişkilere göre ifade edileceği ile ilgili inançları bulunmaktadır. Kore kültüründe de duyguların açıkça ifade edilmesinin engellendiği, yabancı birisine gülümsemenin çok uygun bir tepki olmadığı görülmektedir (Hyson,1994).

Model Olma

Erken yaşlarda duygusal zeka yetilerinin kazanılmasında model olma çok etkili olmaktadır. Çocuklar önce anne ve babasını, sonra öğretmenini model almaktadırlar. Yetişkinlerin sosyal ilişkilerde yaşadıkları duyguları ve tepkilerini gözleyerek kendileri de duygularını kontrol etmeye yönelik yöntemler geliştirirler. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin uygun davranışlarla çocuklara iyi bir model olması ve gelişimlerine uygun olarak bu yetenekleri kullanma fırsatları vermesi, çocuklara duygusal zeka yeteneklerinin kazandırılması yönünden önemli olmaktadır (Shapiro, 2006).

Mizaç

Çocuklar aynı yaşta ve aynı cinsiyette olsalar da duygusal yoğunluğu ve duyguları kontrol etme yetenekleri mizaç özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Mizaç özellikleri çocukların kalıtım ve biyolojik yapısından kaynaklanan Birçok özelliği kapsamaktadır. Bazı çocuklar çok mutlu, bazıları ise üzgün veya kızgın bir yapıya sahip olabilmektedirler. Çocuklar büyüdükçe de onların doğuştan getirdikleri bu özellikleri duygusal gelişimlerini etkilerken utangaç bir çocuk sınıf içindeki etkinliklere daha az katılabilmekte, bu da onun sosyal-duygusal gelişimini sınırlayabilmektedir (Hyson, 1994; Zeidner-Roberts vd, 2002).

Aile

Duygusal zeka gelişimi açısından çocuğun yetiştiği aile ortamı da çok önemlidir. Çocuk yetiştirmek bir yerde evrensel beceridir. Duygusal dersler sadece anne babanın çocuklarına doğrudan söyledikleri ve yaptıkları ile değil, kendi hislerini ifade edişleriyle ve aralarındaki etkileşim modeliyle de verilir (Goleman, 2005).

Anne babaların davranışları çocuklarda derin izler bırakır. Uzmanlara göre duygusal zekasının gelişebilmesi için bir çocuğun doğduğu günden itibaren sevgi ve ilgi konusunda eksik kalmaması gerekmektedir. Sıcak, güvene dayalı ilişkilerin yaşandığı bir ailede büyüyen insanların duygusal zekaları yüksek olmaktadır. Böyle bir çocuk gençliğinde başkalarının duygularının ne anlama geldiği konusunda zorluk çekmemektedir. Duygusal açıdan sağlıklı yetişen çocuklar yaşamları boyunca daha az davranış problemleri yaşıyorlar. Çocukluğunda yediği dayakların acısı ile, kızgınlıkla çatılan kaşlara yoğun korku ve nefretle tepki vermeyi öğrenmiş birisi, çatılan kaşların artık böyle bir tehdit taşımadığını bildiği halde aynı tepkiyi bir ölçüde gösterecektir. Anne baba ve çocuklar arasında kurulan sıcak, güvenli ve kuvvetli bağ ile çocuklar duygularıyla baş edebilmeyi, öfkelerini kontrol edebilmeyi ve empati duygusunu öğrenirse sadece bugün değil, gelecekte de bu becerilere sahip olacaktır (Cole-Cole, 2001; Shapiro, 2006).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programının, anasınıfına devam eden çocukların duygusal zekalarına etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Anasınıfına devam eden çocuklar için hazırlanan Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı, çocukların duygusal zekalarına etkisi var mıdır?
- Anasınıfına devam eden çocuklar için hazırlanan Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı eğitimin etkisine bağlı olarak çocukların duygusal zeka yetilerinde kalıcılık göstermektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, ölçme araçları/veri toplama araçları, verilerin toplanması, eğitim programının hazırlanması ve uygulanması, ölçüklerin uygulanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, “Ön Test- Son Test – Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen” kullanılmıştır. Deneysel modelle gerçekleştirilen bu çalışmada, bağımlı değişkeni; anasınıfına devam eden çocukların duygusal zeka yetileri, bağımsız değişkeni ise Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı oluşturmaktadır. Çalışmada, deney grubuna seçilen çocuklar buldukları ortamdaki yaşantılarına ek olarak, Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı alınırken, kontrol grubundaki çocuklar Millî Eğitim Bakanlığı (2013) 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul

Öncesi Eğitim Programı'nın uygulanmasına devam edilmiştir.

Çalışma Grubu

Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan sekiz şubesi olan bir ilkokulunun anasınıfi amaçlı örnekleme (Benzeşik Örnekleme) yöntemi ile deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubu olarak seçilen ilkokulun anasınıfi sabah grubunda 20, öğleden sonra ki grubunda 20 çocuk olmak üzere toplamda 40 çocuk yer almaktadır. Okulun öğleden sonra eğitim alan grubu deney, sabah eğitim alan grubu da kontrol grubu olarak tercih edilmiştir. Çocukların tamamı çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Genel Bilgi Formu, Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği, (S-ÇDZÖ), Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği (S-ÇKEÖ) ve Sullivan Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği (Ö-ÇDZDÖ) kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formu, çocukların ve ebeveynlerinin demografik özellikleriyle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu form çocuğun ebeveynleri tarafından araştırmacı gözetiminde doldurulmuştur. Formda çocukların yaşı, cinsiyeti, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, anne-babasının öğrenim durumu, anne-babasının yaşıyla ilgili bilgileri içeren sorular yer almaktadır.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği (Sullivan Emotional Intelligence Scale For Children)

Sullivan (1999) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği, duyguları tanıma, duyguları anlama ve duyguları yönetme gibi duygusal zeka yetilerini temel alarak, Yüzler, Hikayeler, Anlama ve Yönetme bölümlerinden oluşmaktadır. Ölçek dört-on yaşında olan her çocuğa bireysel olarak uygulanmaktadır.

Duyguları tanıma, duygusal zekanın en temel yeteneğidir. Başarılı bir toplumsal uyum için ihtiyaç duyulan yetenekleri oluşturmada esastır. Bu yetenek S- ÇDZÖ' nin "Yüzler" bölümünde çeşitli yüz resimleri kullanılarak, "hikayeler" bölümünde ise hikayedeki kahramanın duyguları ile ilgili resimler kullanılarak ölçülmektedir.

S-ÇDZÖ'nün birinci bölümü olan "Yüzler" testinde amaç, çocuğun çeşitli yüz resimlerine bakarak, bu yüzlere ait duyguları tanıma yeteneğini ölçmektir. Yüzler bölümünde iki tane örnek resim ve on dokuz tane test resmi bulunmaktadır.

S-ÇDZÖ'nin ikinci bölümündeki "Hikayeler" testi, çocuğun dinlediği hikayedeki ana karakterin duygularını algılama yeteneğini ölçmektedir. Bu bölüm, iki örnek hikaye ve beş test hikayesinden oluşmaktadır. Her bir hikaye çocuğa okunduktan sonra mutlu, üzgün, korkmuş, ve şaşırılmış yüz çizimlerinin olduğu kağıda bakarak, hikayedeki kahramanın nasıl hissettiğini göstermesi beklenmektedir.

S-ÇDZÖ'nün üçüncü bölümü olan "Anlama" testi, çocuğun kendisinin ve başkalarının hissettiği duygulan kavrama yeteneğini ölçmektedir. Bu bölüm, çocuğa yüksek sesle okunan bir örnek hikaye ile üç test hikayesini ve bunlara ait soruları içermektedir. Kısa hikayeler çocuğa iki bölüm halinde anlatılır. Her bölüm sonunda çocuğa hikayedeki kişinin hissettiği ile ilgili iki soru sorulur ve cevapları "evet, bilmiyorum, hayır " şeklinde forma kaydedilir. Bu bölümde toplam on soru vardır.

S-ÇDZÖ'nün dördüncü ve son bölümünde ise “**Yönetme**” testi yer almaktadır. Bu bölüm, çocuğun hissettiği varsayılan bazı durumlar karşısında nasıl kararlar vereceğini ortaya çıkarmaktadır. Yönetme alt testinin işlevi, çocuğun duygusal-sosyal ilişkiler ile ilgili uygun yorumlar yapmasını sağlamaktır. Bu alt testte, bir örnek durum ve üç test durumu vardır. Her durumun sonunda, çocuğa bu durumda neler yapacağı ile ilgili üç tane soru sorulur. Çocuğun cevapları “evet, bilmiyorum, hayır” şeklinde forma kaydedilir. Bu testte toplam yedi soru vardır.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği çocukların verdikleri doğru yanıtlara göre değerlendirilmektedir. Doğru cevapların çok olması duygusal zekanın yüksek olduğunu göstermektedir. Çocuk tüm, maddelere doğru cevap verdiğinde ölçekten alınabilecek en yüksek puan 41'dir. Ölçeğin bir çocuğa uygulama süresi 20- 25 dakika sürebilmektedir.

Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği (Sullivan Brief Empathy Scale For Children)

Sullivan Kısa Empati Ölçeği eğitimcilere ve çocukla ilgilenen diğer uzmanlara dört-on yaş çocuklarının empatik tepkisi hakkında bilgi vermek için tasarlanmıştır. Bu ölçek, çocuğa yüksek sesle okunan on maddeyi içermekte, dört- yedi yaş çocuklarına bireysel olarak, sekiz-on yaş çocuklarına grup halinde uygulanmaktadır. Her cevap Kısa Empati Ölçeği Formu'na “evet, bilmiyorum, hayır” şeklinde kaydedilmektedir. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması çocuğun empati düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sullivan Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği (Sullivan Teacher Rating Scale of Emotional Intelligence in Children)

On bir maddeden oluşan derecelendirmeye dayalı bir ölçektir. Öğretmen tarafından her bir çocuk için ayrı olarak doldurulmaktadır. Öğretmen çocuklar ile ilgili gözlemlerine dayanarak, her bir soruyu “hiç”, “nadiren”, “bazen”, “sık sık”, “her zaman” şeklinde derecelendirir. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması, çocuğun duygusal zekasının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Ulutaş ve Ömeroğlu (2005) tarafından yapılmış, yapılan çalışma sonucu S-ÇDZÖ'nün birinci bölümü olan “Yüzler” testi için alfa değeri 0.68, “Hikayeler” testi için 0.54, “Anlama” testi için 0.63, “Yönetme” testi için 0.76 ve Duygusal Zeka Ölçeği toplamı için 0.84, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği 0.67 ve Sullivan Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği 0.90 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeklerin Test-Tekrar Test Korelasyon Sonuçları Yüzler testinde 0.97, Hikayeler testinde 0.97, Anlama testinde 0.98, Yönetme testinde 0.99, Kısa Empati Ölçeğinde 0.99 ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Değerlendirme Ölçeği'nde de 0.99 olduğu tespit edilmiştir (Ulutaş 2005). Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeklerin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma da demografik bilgileri içeren sorular ebeveynler tarafından, araştırmacı gözetiminde doldurulmuştur. S-ÇDZÖ ve S-ÇKEÖ araştırmacı tarafından çocuklara yüz yüze uygulanmasıyla sonuçlar elde edilmiştir. Ö-ÇDZDÖ ise araştırmaya alınan çocukların öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Eğitim Programının Hazırlanması

Eğitim programı hazırlanmadan önce çocukların duygusal zekayla ilgili literatür taranmış, duygusal zeka yetileri belirlenmiştir. Duygusal zeka yetileri olarak duyguları

tanıma, duyguları anlama, duyguları yönetme, empati ve sosyal beceriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Mayer ve Salovey, 1997). Duygusal zeka yetilerinin içerik analizi yapılarak, çocukların her aşamada yapması gereken davranışlar belirlenmiştir. Daha sonra bu davranışların MEB tarafından hazırlanan 2002, 2006 ve 2013 Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki 36 - 72 aylık çocuklara yönelik olarak belirlenen hedef, amaç ve kazanımlar içerisinde kazanım olarak karşılığı olup olmadığına bakılmıştır. Karşılığı olan kazanımlar buradan alınmıştır. Bu davranışlara yönelik kazanımların yeterli olmadığı durumda yeni kazanım ve göstergeler yazılmıştır. Eklenen bu kazanımların mümkün olduğunca duygusal zeka yetilerinde eşit sayıda kazanım olmasına dikkat edilmiştir.

Duygusal zeka yetileriyle ilgili kazanımlar basitten zora doğru sıralanmıştır. Kazanım ifadeleri tamamlandıktan sonra beş adet alan uzmanından kazanımların uygunluğuyla ilgili görüş alınmıştır. Uzmanlarla görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda yapılan düzeltmeler ve değişiklikler sonrasında eğitim programının kazanım ve göstergeleri belirlenmiştir.

Duygusal zeka yetileri ile kazanım ve göstergeler 12 haftaya eşit olarak dağıtılmıştır. Aynı kazanım ve göstergelere farklı zamanlarda farklı etkinliklere yer verilmiştir. Böylelikle 36 oturumluk eğitim planı kazanım gösterge dağılım çizelgesi yapılmıştır. Kazanım göstergeler tamamlandıktan sonra eğitim programı yazılmaya geçilmiştir.

Kazanım göstergelerle ilgili haftalara ve etkinliklere göre etkinliğin adı ve türü belirlenmiştir. Belirlenen etkinlik türlerin arka arkaya gelmemesine, etkinlik türüne uygun yöntem ve teknik belirlenmesine, aktif pasif dengesine uyulmasına, Etkinliklerin kahvaltıdan sonra çocukların sınıfa girdikleri andan itibaren başlayacak şekilde planlanmasına, özen gösterilmiştir.

Etkinlikler bütünleştirilmiş büyük-küçük grup etkinliği olarak planlanmış, etkinlik arası geçişlere dikkat edilmiştir. Etkinlikler arası geçişler oyunlar, bilmeceler, tekerlemeler, bazen de etkinliğin sonunda ulaştığı bir görselle yapılmış, etkinliklerde aktif-pasif dengesine ve çocukların hareketli olmalarına dikkat edilmiştir. Etkinliklerde kullanılacak materyallerin çocuklara zarar vermeyecek özelliklerde olmasına, hijyenik olmasına, sağlam ve kullanışlı olmasına ve çocukların gelişim özelliklerine uygun olmasına dikkat edilmiştir.

Etkinliğin planlanmasının değerlendirme kısmında ise etkinlikte kazanım ve göstergelere yönelik sorular sorulmuş ayrıca gün sonunda değerlendirme etkinliği yapılarak çocuklara kazanım, göstergelere ve gerçekleştirilen etkinliklere yönelik sorular sorulmuştur. Etkinlik, günü değerlendirme soruları hazırlanırken betimleyici sorular, duyuşsalsorular, kavram ve kazanımlara yönelik sorular ve yaşamla ilişkili soruların sıralamasına önem gösterilmiştir. Hazırlanan eğitim programları beş alan uzmanı ile yüz yüze yapılan görüşmeler sonrasında uzman görüşü formu ile birlikte uzman görüşüne sunulmuş uzmanlardan alınan geri bildirimlere göre gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra eğitim programına son hali verilmiştir.

Ölçeklerin ve Eğitim Programlarının Uygulanması

Ön testlerin Uygulanması

Eğitim programının uygulamasına başlanmadan önce deney ve grubunda yer alan çocukların ebeveynlerinin katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda araştırmacı kendini tanıtmış, ebeveynlere eğitim programının amacı, içeriği ve hangi günler uygulanacağına ilişkin bilgiler vermiştir. Deney ve kontrol gruplarına S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve öğretmenler tarafından doldurulan Ö-ÇDZDÖ 30 Eylül-2 Ekim 2014 tarihlerinde ön test olarak uygulanmıştır. S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ her çocukla bire bir ayrı bir odada, sessiz bir ortamda çocuklara uygun masa ve sandalyelerde karşılıklı oturularak gerçekleştirilmiştir.

Eğitim Programının Uygulanması

Ön testlerin uygulanmasının ardından 8 Ekim 2014- 26 Aralık 2014 tarihleri arasında, deney grubuna Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programında yer alan etkinlikler 12 hafta boyunca, 36 oturumda ve haftanın üç yarım günü pazartesi, çarşamba, cuma öğleden sonraları araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Kontrol grubundaki çocuklara ise sınıf öğretmenleri tarafından Millî Eğitim Bakanlığı (2013) 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı'nın uygulanmasına devam edilmiştir. Eğitim programı çocukların eğitimlerine devam ettikleri sınıflarında gerçekleştirilmiştir.

Eğitime başlamadan önce öğretmenlerle bireysel görüşmeler yapılarak çocukların eğitim programlarına geliş ve gidişlerinin aksamaması için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğretmenlerden dış geçerliliği tehdit edeceği düşüncesiyle çocukların yaptıkları uygulamaların sınıfta tartışılmaması ve yapılmaması istenmiştir. Özellikle deney grubu öğretmenin kontrol grubu öğretmeniyle sınıfta yapılan eğitim programının tartışılmaması konusunda özellikle bilgilendirilmiştir. Bir gündeki eğitim süresi yaklaşık 40-50 dakika sürmüştür.

Etkinliklerde kullanılacak materyaller araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Etkinlik sırasında herhangi bir problem yaşanmaması için çocuk sayısından daha fazla eğitim materyali hazırlanmıştır. Hazırlanan bu eğitim materyalleri çocuklara zarar vermeyecek özelliklerde olmasına, hijyenik olmasına, sağlam ve kullanışlı olmasına ve çocukların gelişim özelliklerine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamaya geçmeden yarım saat önce sınıfa gelmiş eğitim ortamı ve materyaller tekrar gözden geçirilmiştir.

Etkinlikler kahvaltıdan sonra çocukların sınıfa girdikleri andan itibaren başlayacak şekilde, eğitim ortamı hazırlanmıştır. Eğitim ortamı çocukların etkinliklere rahatça katılabilecekleri ve kendilerini güvende hissedebilecekleri şekilde hazırlanmıştır. Çocuklar sınıfa etkinliklerle alınmıştır. Uygulanan eğitim etkinliklerine tüm çocukların katılımı sağlanmıştır. Etkinlikler bütünleştirilmiş büyük-küçük grup etkinliği olarak yapılmıştır. Etkinlik arası geçişlere dikkat edilmiştir.

Etkinliğin planlanmasının değerlendirme kısmında ise etkinlikte kazanım ve göstergelere yönelik sorular sorulmuş ayrıca gün sonunda değerlendirme etkinliği yapılarak çocuklara kazanım, göstergelere ve gerçekleştirilen etkinliklere yönelik sorular sorulmuştur. Etkinlik, günü değerlendirme soruları sorulurken Betimleyici sorular, duyuşsalsorular, kavram ve kazanımlara yönelik sorular ve yaşamla ilişkili soruların sıralamasına önem gösterilmiştir.

Son testlerin Uygulanması

Eğitimin tamamlanmasından sonra deney ve kontrol gruplarına S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve öğretmenler tarafından doldurulan Ö-ÇDZDÖ 26 Aralık 2014-31 Aralık 2014 tarihlerinde ön testlerin yapıldığı aynı ortam ve koşullarda son test olarak uygulanmıştır.

Kalıcılık Testinin Uygulanması

Ölçekler, son testten 3 hafta sonra 19-22 Ocak 2015 tarihlerinde deney grubuna ön test-son testlerin yapıldığı aynı ortam ve koşullarda tekrar uygulanarak eğitimin kalıcı olup olmadığına bakılmıştır.

Verilerin Analizi

Genel bilgi formu S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ ile toplanan verilerin analizinde; frekans, yüzde, aritmetik ortalama gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra, araştırmanın amaçlarını test etmek amacıyla parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Parametrik olmayan testlerin kullanılmasının sebebi örneklem sayısı ve ölçek puanlarının normallik testi

sonuçlarına göre puanların normal dağılımdan gelmemesindedir ($p < 0,05$). Normallik testi için birim sayıları nedeniyle Shapiro-Wilk Testi dikkate alınmıştır. Analiz sonuçlarında bazı puanlar normal dağılmış ($p > 0,05$) görünse de yapılacak testlerde puanların grup içi veya gruplar arası durumları nedeniyle ve sonuçlar doğrultusunda non-parametrik testler uygun görülmüştür. Deney ve kontrol grubuna uygulanan ön test ve son testlerde kullanılan S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ puanlarında farklılığın olup olmadığını test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Grup içi son test ve kalıcılık testi karşılaştırmalarında Wilcoxon İşaret Testi kullanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmaya alınan deney ve kontrol grubundaki çocukların %20'sinin kız, %30'ununda, erkek çocuğu olduğu, %40'ının kardeşinin olmadığı %60'ının kardeşinin olduğu, deney grubundakilerin %55'inin ilk çocuk, %45'inin ikinci ya da üçüncü çocuk, kontrol grubundakilerin %70,00'inin ilk çocuk, %30'nun ikinci ya da üçüncü çocuk olduğu, çocukların hepsinin 2009 doğumlu ve beş yaşında olduğu, deney grubundaki çocukların annelerinin tamamının 24-36 yaş aralığında olduğu, yaş ortalaması 29,80 olduğu; babalarının tamamının 27-42 yaş aralığında olduğu, yaş ortalaması 33,55 olduğu, kontrol grubundaki çocukların annelerinin tamamının 24-44 yaş aralığında olduğu, yaş ortalaması 31,40 olduğu; babalarının tamamının 28-47 yaş aralığında olduğu yaş ortalaması 35,40 olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grupları S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ Ön Test Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	z	p
Yüzler Bölümü	Deney Grubu	20	14,75	15,00	11,00	18,00	2,00	22,60	-1,146	0,252
	Kontrol Grubu	20	13,45	14,00	6,00	18,00	3,17	18,40		
Hikayeler Bölümü	Deney Grubu	20	2,90	3,00	1,00	4,00	1,02	18,08	-1,38	0,168
	Kontrol Grubu	20	3,30	4,00	0,00	5,00	1,42	22,93		
Anlama Bölümü	Deney Grubu	20	6,40	6,00	4,00	9,00	1,27	21,93	-0,794	0,427
	Kontrol Grubu	20	6,10	6,00	4,00	9,00	1,55	19,08		
Yönetme Bölümü	Deney Grubu	20	3,00	3,00	0,00	6,00	1,49	17,85	-1,474	0,141
	Kontrol Grubu	20	3,80	4,00	1,00	7,00	1,64	23,15		
Duygusal Zeka Ölçeği	Deney Grubu	20	27,05	28,00	21,00	32,00	3,35	20,75	-0,136	0,892
	Kontrol Grubu	20	26,65	27,50	15,00	36,00	6,23	20,25		
Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği	Deney Grubu	20	7,40	7,50	6,00	10,00	1,19	17,45	-1,76	0,078
	Kontrol Grubu	20	7,95	8,00	6,00	9,00	0,76	23,55		
Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği	Deney Grubu	20	32,60	32,50	25,00	40,00	4,35	18,93	-0,857	0,392
	Kontrol Grubu	20	33,05	34,0	20,00	38,00	5,19	22,08		

$p > 0,05$

Tablo 1'de Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği Ön test

puanlarının deney ve kontrol grupları arasındaki Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda; S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ test puanları deney ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$).

Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ puanlarının birbirine yakın olması, eğitim programının etkisini ortaya koymak açısından önemli görülmektedir. Kontrollü ön test son test modeli çalışmalarda deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının olabildiğince birbirine yakın olması gerekmektedir (Kaptan, 1998).

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grupları S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ Son Test Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	z	p
Yüzler Bölümü	Deney Grubu	20	17,15	17,00	16,00	19,00	1,04	27,20	-3,700	0,001*
	Kontrol Grubu	20	14,55	15,00	8,00	18,00	2,91	13,80		
Hikayeler Bölümü	Deney Grubu	20	4,30	4,50	3,00	5,00	0,80	24,05	-2,055	0,040*
	Kontrol Grubu	20	3,60	4,00	1,00	5,00	1,14	16,95		
Anlama Bölümü	Deney Grubu	20	8,40	8,00	6,00	10,00	1,35	27,50	-3,849	0,001*
	Kontrol Grubu	20	6,40	6,00	4,00	9,00	1,27	13,50		
Yönetme Bölümü	Deney Grubu	20	5,85	6,00	3,00	7,00	1,23	26,98	-3,591	0,001*
	Kontrol Grubu	20	4,00	4,00	1,00	7,00	1,56	14,03		
Duygusal Zeka Ölçeği	Deney Grubu	20	35,70	35,50	28,00	41,00	3,96	28,53	-4,351	0,001*
	Kontrol Grubu	20	27,90	29,00	17,00	35,00	4,92	12,48		
Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği	Deney Grubu	20	9,30	9,00	8,00	10,00	0,73	27,30	-3,829	0,001*
	Kontrol Grubu	20	8,00	8,00	6,00	10,00	1,03	13,70		
Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği	Deney Grubu	20	36,75	37,00	28,00	44,00	4,10	25,00	-2,442	0,015*
	Kontrol Grubu	20	33,05	32,50	25,00	44,00	5,02	16,00		

* $p<0,05$

Tablo 2’de Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test puanlarının deney ve kontrol grupları arasındaki Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda:Yüzler bölümü;deney grubundaki çocuklarınson test puan ortalamaları 17,15 iken kontrol grubundaki çocuklarınson test puan ortalamalarının 14,55 olduğu($z=-3,700$; $p=0,001$; $p<0,05$),Hikayeler bölümü; deney grubundaki çocukların son test puan ortalamaları 4,30 iken kontrol grubundaki çocuklarınson test puan ortalamalarının 3,60 olduğu ($z=-2,055$; $p=0,040$; $p<0,05$),Anlama bölümü; deney grubundaki çocuklarınson test puan ortalamaları 8,40 iken kontrol grubundaki çocuklarınson test puan ortalamalarının 6,40olduğu ($z=-3,849$; $p=0,001$; $p<0,05$), Yönetme bölümü; deney grubundaki çocukların son test puan ortalamaları 5,85 iken kontrol grubundaki çocukların son test puan ortalamalarının 4 olduğu ($z=-3,591$; $p=0,001$; $p<0,05$), Duygusal Zeka Ölçeği; deney grubundaki çocukların son test puan ortalamaları 35,70 iken kontrol grubundaki çocuklarınson test puan ortalamalarının 27,90 olduğu ($z=-4,351$; $p=0,001$; $p<0,05$),Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeğideney

grubundaki çocukların son test puan ortalamaları 9,30 iken kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının 8 olduğu ($z=-3,829$; $p=0,001$; $p<0,05$), Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği; deney grubundaki çocukların son test puan ortalamaları 36,75 iken kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının 33,05 olduğu ($z=-2,442$; $p=0,015$; $p<0,05$) saptanmıştır.

Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test puanları bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Deney grubunun son test puanları, kontrol grubunun son test puanlarından anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 2’de deney grubunda yer alan çocukların Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programında yer alan duygusal zekayla ilgili kazanım ve göstergelere ulaşmalarını sağlamak için Eğitim Programında rol oynama, dramatizasyon, küçük grup tartışması, büyük grup tartışması, beyin fırtınası, örnek olay, gösteri, soru-yanıt gibi öğretim tekniklerinin kullanıldığı Türkçe, oyun, müzik, sanat, drama ve okuma-yazmaya hazırlık eğitim etkinlikleri birbiriyle bütünleştirilerek uygulanmıştır. Bundan dolayı deney grubunda yer alan çocuklara uygulanan Psikososyal Gelişim Temelli Eğitim Programı, duygusal zeka yetilerinden duyguları tanıma ve ifade etme, duyguları anlama, duyguları yönetme ve empati becerilerinin kazanılmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Ulutaş’ın (2005), araştırması sonucunda, duygusal zeka eğitimi alan deney grubundaki çocukların duygusal zekalarında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Çocukların akademik zekalarının desteklendiği eğitim programları, duygusal zekayı destekleyen çeşitli etkinliklerle güçlendirilerek çocukların duyguları tanıma, anlama ve yönetme yetilerini kazanmalarının sağlanabileceği ortaya çıkmıştır. Fatum’un (2008) araştırmasında duygusal zeka eğitim programı alan öğrencilerin, duygusal zeka yetilerinin geliştiği ve bu yetileri uygulamada içsel güdülenme sergiledikleri belirlenmiştir. Köksal’ın (2007) araştırma sonucunda, üstün zekalı öğrencilere yönelik hazırlanan duygusal zeka geliştirme programının öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini arttırdığı belirlenmiştir. Saltalı’nın (2010) Araştırmasında deney grubuna verilen eğitime bağlı olarak duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme yetileri ve toplam duygusal becerilerinin arttığı görülmüştür. Havighurst, Wilson, Harkey, Prior ve Kehoe’nin (2013) araştırma sonuçlarına göre çocukların duygu tanıma düzeylerinde artış yaşanırken aynı zamanda çocukların problem davranışlarında azalma görülmüştür. Ailelerin duygu farkındalığı ve duygu bilinçleri artmış ve duyguları küçümseyen davranış ve inançları da azalmıştır. Tüm bu sonuçları öğretmenlere uygulanan anketlerde desteklemiştir.

Bu araştırmalar, çocukların eğitim aldıklarında erken yaşlarda yüz ifadelerindeki duyguları ayırt ettiklerini, duyguları tanıma bakımından yeteneklerinin arttığı, duyguları daha kolay anladıkları, duygularını daha kolay bir şekilde yönetebildikleri, duygularını kontrol etme yeteneklerinin geliştiği ve empati düzeylerinin artmasında etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da araştırmanın duygusal zeka eğitimiyle çocukların duygularını kontrol etme yeteneklerinin gelişeceği sonucunu desteklemektedir. Ayrıca Öğretmenlerle ilgili yapılan araştırma verilerine göre de deney grubunun kontrol grubundan yüksek ortalamaya sahip olması, elde edilen bulguları desteklemesi bakımından önemlidir.

Tablo 3. Deney Grubu S-ÇDZÖ, S-ÇKEÖ ve Ö-ÇDZDÖ Son Test ve Kalıcılık Test Puanlarının Wilcoxon İşaret Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	Median	Min	Max	SS	Negatif	Pozitif	z	p	
							Sıra Ort.	Sıra Ort.			
Yüzler Bölümü											
	Son Test	20	17,15	17,00	16,00	19,00	1,04	0,000	1,500	-1,414	0,157

	Kalıcılık Testi	20	17,25	17,00	16,00	19,00	1,07				
	Son Test	20	4,30	4,50	3,00	5,00	0,80	0,000	1,500	-1,414	0,157
Hikayeler Bölümü	Kalıcılık Testi	20	4,40	4,50	3,00	5,00	0,68				
	Son Test	20	8,40	8,00	6,00	10,00	1,35	0,000	2,500	-2,000	0,046*
Anlama Bölümü	Kalıcılık Testi	20	8,60	9,00	6,00	10,00	1,31				
	Son Test	20	5,85	6,00	3,00	7,00	1,23	0,000	1,000	-1,000	0,317
Yönetme Bölümü	Kalıcılık Testi	20	5,95	6,00	4,00	7,00	1,05				
	Son Test	20	35,70	35,50	28,00	41,00	3,96	0,000	4,000	-2,530	0,011*
Duygusal Zeka Ölçeği	Kalıcılık Testi	20	36,20	36,00	30,00	41,00	3,59				
	Son Test	20	9,30	9,00	8,00	10,00	0,73	0,000	2,500	-1,890	0,059
Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği	Kalıcılık Testi	20	9,55	10,00	8,00	10,00	0,69				
	Son Test	20	36,75	37,00	28,00	44,00	4,10	4,000	5,500	-1,254	0,210
Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği	Kalıcılık Testi	20	37,25	36,50	26,00	44,00	4,27				

*p<0,05

Tablo 3'te Deney Grubu, Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği Son test Ve Kalıcılık Test Puanlarının Wilcoxon İşaret Testi Sonuçları görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda;

Anlama bölümü son test puan ortalamaları 8,40 iken kalıcılık testi puan ortalamalarının 8,60 olduğu ($z=-2,500$; $p=0,046$; $p<0,05$), Duygusal Zeka Ölçeği son test puan ortalamaları 35,70 iken kalıcılık testi puan ortalamalarının 36,20 olduğu saptanmıştır. Duygusal Zeka Ölçeği ve Anlama bölümü son test kalıcılık testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($z=-4,000$; $p=0,011$; $p<0,05$). Kalıcılık testi puanları anlamlı derecede son test puanlarından yüksektir.

Deney grubundaki çocukların Yüzler bölümü son test puan ortalamaları 17,15 iken kalıcılık testi puan ortalamalarının 17,25 olduğu ($z=-1,414$; $p=0,157$; $p>0,05$), Hikayeler bölümü son test puan ortalamaları 4,30 iken kalıcılık testi puan ortalamaları 4,40 olduğu ($z=-1,414$; $p=0,157$; $p>0,05$), Yönetme bölümü son test puan ortalamaları 5,85 iken kalıcılık testi puan ortalamaları 5,95 olduğu ($z=-1,414$; $p=0,317$; $p>0,05$), Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği son test puan ortalamaları 9,30 iken kalıcılık testi puan ortalamaları 9,55 olduğu ($z=-2,500$; $p=0,059$; $p>0,05$) Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test puan ortalamaları 36,75 iken kalıcılık testi puan ortalamaları 37,25 olduğu saptanmıştır. Duygusal Zeka Ölçeği alt bölümlerinden Yüzler, Hikayeler ve Yönetme bölümü ile Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test kalıcılık testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($z=-5,500$; $p=0,210$; $p>0,05$).

Tablo 3'te deney grubunda yer alan çocukların Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği toplam ve alt bölümlerinden aldıkları son test kalıcılık testi puanları ile Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test kalıcılık testi puanları incelendiğinde, duygusal zeka ölçeği ve anlama bölümü puanları, kalıcılık testi lehine anlamlı derecede yüksek olduğu görülürken, Duygusal Zeka Ölçeği ve alt bölümlerinden Yüzler, Hikayeler ve Yönetme bölümü ile Sullivan Çocuklar İçin

Kısa Empati Ölçeği, Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test kalıcılık testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Duyguları anlama, duygularla durumlar arasında bağlantı kurma yeteneğini kapsamaktadır. Çocuklar günlük etkinliklerde güne başlama zamanında öğrenme merkezlerinde oynarken birbiriyle ve materyallerle sık sık duygusal bağlantı kurabilir. Ayrıca okullarda hikaye etkinlikleri çok fazla yapıldığı için hikayede geçen kahramanlarının duygularını anlamaları gelişebilir. Bundan dolayı duygular çocukların aklında daha çok kalmış olabilir o yüzden bunun etkisi daha fazla görülmüş olabilir. Bu durum çocukların duygusal zeka toplamının da kalıcı olduğunun göstergesi olabilir.

Bu bulgulardan, deney grubundaki çocukların, son testte elde ettikleri duygusal zeka ve alt bölümleri, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeğine ilişkin puanlarının üç hafta sonra yapılan kalıcılık testinde korunduğu, deneysel çalışmanın etkisinin halen devam ettiği söylenebilir.

Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği, kalıcılık testi puan ortalamalarında da bir artış olduğu görülmektedir. Öğretmen değerlendirme ölçeğindeki bu artış, öğretmenlere göre de çocukların duygusal zekalarında artışın devam ettiğine işaret etmektedir. Ayrıca bu sonuçlar çocuklardan elde edilen puanları da desteklemesi açısından son derece önemlidir. Deney grubuna uygulanan eğitimin etkisinin kalıcılık testinde korunduğunu eğitimin etkisinin halen devam ettiği söylenebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Deney ve kontrol grupları arasında Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği ön test puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur($p<0.05$). PsikososyalGelişim Temelli Eğitim Programı alan deney grubundaki çocukların,Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği ve Öğretmenler İçin Çocukların Duygusal Zekasını Derecelendirme Ölçeği son test puanları, kontrol grubunun son test puanlarından anlamlı derecede yüksektir($p<0.05$). Deney grubuna son testten üç hafta sonra uygulanan kalıcılık testi ile eğitimin etkisinin korunduğu görülmüştür($p<0.05$).

Araştırma sonucunda, çocukların duygusal zekalarını destekleyen eğitim programları, duygusal zeka yetilerini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Bu nedenle eğitimin her aşamasında çocukların duygusal zeka yetilerinin desteklendiği eğitim programları çeşitli etkinliklerle güçlendirilmelidir. Çocukların duygusal zeka yetilerini destekleyen eğitim programlarıyla, çocukların duygularını tanımaları, anlamaları, kontrol edebilmeleri ve empati kurmaları gibi davranışları kazanmaları sağlanabilir.

Okul öncesi eğitim programları yeniden düzenlenirken duygusal zeka yetilerini desteklemek amacıyla yeni kazanımlar ve göstergeler eklenebilir. Okul öncesi eğitim programındaki etkinlik örneklerine duygusal zeka yetileriyle ilgili değişik etkinlikler konabilir. Öğretmenler çocukların duygusal zeka yetilerini geliştirmek üzere eğitim programında yer alan duygularla ilgili kazanım ve göstergelere aylık ve günlük planda daha sık yer vererek, eğitim ortamlarını çocukların duygusal zeka yetilerini destekleyecek şekilde düzenleyebilir. Üniversitelerde duygusal zekayla ilgili seçmeli dersler konabilir, ayrıca halihazırdaki dersler gözden geçirilerek öğrencilerin duygusal zeka yetilerinin gelişimine yönelik geliştirilebilir.

5. KAYNAKÇA

- ALİSON L. MİLLER, SARAH E. FİNE, KATHLEEN KİELY GOULEY, RONALD SEİFER, SUSAN DİCKSTEİN & ANN SHİELDS (2006). ShowingandTellingAboutEmotions: InterrelationsBetweenFacets of EmotionalCompetenceandAssociationswithClassroomAdjustment in Head Start Preschoolers. *CognitionandEmotion* 20 (8):1170-1192.
- BAR-ON, R. (1997). EQ-i Baron EmotionalQuotient Inventory: A Measure of EmotionalIntelligence : Technical Manual. Toronto, ON: MHS
- BAR-ON, R. (2005). “The Bar-On Model Of Emotional-SocialIntelligence”. InP.Fernández-Berrocaldand N. Extremera (GuestEditors), Special Issue on EmotionalIntelligence, *Psicothema*, 17. (www.eiconsortium.org erişim tarihi: 19.05.2015).
- BAYHAN, S. P., ARTAN, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul, Morpa Yayınları
- BOHNERT, A. M, CRNIC, K. A., LİM, Karen G. (2003). EmotionalCompetenceandAggressiveBehavior in School Age Children-1. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(1):79-91.
- BOSACCİ, S. L. ve MOORE, C. (2004). Preschooler’sUnderstanding of Simple andComplexEmotions; Links withGenderand Language. *SexRoles*, 50(9/10);659-675.
- COLE, M.ve COLE, S. R. (2001). The Development of Children. U.S. A.:WorthPublishers.
- COOPER, R. K. ve A. SAWAF (1997), Liderlikte Duygusal Zekâ, (Çev. Zela Bedriye Ayman-Banu Sancar), Sistem Yayıncılık, Üçüncü Basım: Eylül 2003, İstanbul.
- COOPER, R. K. ve SAWAF, A. (2000) . Liderlikte Duygusal Zeka. Çeviren Z. Bedriye Ayman ve Banu Sancar, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DAVIS, M. (2004), Duygusal Zekânızı Ölçün, (Çev. Solina Silahlı), Alfa Yayınları, 1.Basım, İstanbul.
- ELKSNIN, L. K. ve ELKSNIN, N. (2003). FosteringSocial-Emotional Learning in theClassroom. *Education*, 124(1):63-75.
- FATUM, B. A. (2008). Therelationshipbetweenemotionalintelligenceandacademicachievement in elementary-schoolchildren. Yayınlanmamış doktora tezi, TheUniversity of San Francisco, Sanfrancisco. ProquestDissertationasandTheses
- GOLEMAN, D. (1995), Duygusal Zeka, (Çev.Banu Seçkin Yüksel), Varlık Yayınları Sayı:852 Yirmi Dokuzuncu Basım: 2005, İstanbul.
- GOLEMAN, D.. (2001). Duygusal Zeka Neden IQ’dan Daha Önemlidir?, Çev. Banu Seçkin Yüksel, İstanbul: Varlık Yayınları.
- HAVİGHURST, S. S., WİLSON, K. R., HARLEY, A. E., KEHOE, C., EFRON, D., &PRIOR, M. R. (2012). Tuning in to Kids: Reducingyoungchildren’sbehaviorproblemsusing an emotioncoachingparenting program. *Child-Psychiatry-and-Human-Development.pdf* 12.12.2014 tarihinde <https://www.gottman.com/wp-content/uploads/Havighurst-et-al-2014> sayfasından erişilmiştir.
- HYSON, M., C. (1994). TheEmotional Development of YoungChildren. U.S.A.:TeacherCollegePress.
- KANSU, N., BECEREN, E. (2004). “Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceriler”. *Çocuk Çocuk Dergisi*. 40:10-11 (Temmuz, 2004).

- KAPTAN, S., 1998, Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Ankara. Tekişik Web Ofset Tesisleri.
- KÖKSAL, A. (2007). Bar-On duygusal Zeka ölçeği çocuk ve ergen formu (EQ-i YV) geçerlik güvenirlik çalışması International EmotionalIntelligenceandCommunicationSymposiumProceedingsBook I içinde (s. 15-22). İzmir, Ege Üniversitesi.
- KYOUNG HOE, K. ve HYE JUNG, H. (1999). "A Study of Preschool Children 's EmotionalIntelligence in RelationtoSocio-demographicVariables. " Journal of EarlyChildhood Education.,19(2);141-156.
- KYUNG HEE, K ve KYOUNG HOE, K. (1998). "A Preliminary Study on the Development of EmotionalIntelligenceRatingScalefor Preschool Children " KoreanJournal of Psychology: Developmental., 11(2);31-48.
- MAYER, J. D. and SALOVEY, P. (1993), "TheIntelligence Of EmotionalIntelligence", Intelligence, 17: 433-442.
- MAYER, J. D., SALOVEY, P. and CRUSO, D. R. (2000). EmotionalIntelligence as Zeitgeist, as Personalityand as a MentalAbility. TheHandbook of EmotionalIntelligence. Editors; Reuven BAR-ON and James D.A. PARKER, U.S.A.,Jossey-Bass a WileyCompany.
- MAYER, J. D., ve SALOVEY, P. (1997).What is Emotionalİntelligence?. Emotional Development andEmotionalİntelligence. Editedby: Peter Saloveyand David J. Sluyter, U.S.A.: Basic Boks.
- MEB, (2013a) Okul Öncesi Eğitim Programı. 09.07.2015 tarihinde <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- ÖMEROĞLU, E., ULUTAŞ, İ. (2007). Çocuk ve Ergen Gelişimi. İstanbul: Morpa Yayınları. 66-74.
- RİCHBURG, M. ve FLETCHER, T. (2002). Emotionalİntelligence: Directing A Child'sEmotionalEducation. Child StudyJournal, 32(1); 31-38.
- SALTALI, N. (2010). Duygu Eğitiminin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- SCHARFE, E. (2000). Development of EmotionalExpression, UnderstandingandRegulation in InfantsandYoungChildren. TheHandbook of EmotionalIntelligence. Editors; Reuven BAR-ON and James D.A. PARKER, U.S.A.,Jossey-Bass a WileyCompany.
- SHAPİRO, L. E. (2006) Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek, (Çev.Ümran Kartal), İstanbul: Varlık Yayınları.
- SULLİVAN, A K. (1999). TheEmotionalIntelligenceScaleforChildren. U.S. A.:TheFaculty of theCurry School of Education., Univesity of Virginia. (UnpublicatedDoctoralThesis). www.lib.umi.com/dissertations
- ŞANLI, N. (2005). Çocukların Problem Çözme Becerisini Geliştirmek İçin. Çoluk Çocuk Dergisi, (52); 20-21. Ankara
- ULUTAŞ, İ. (2005). Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Duygusal Zekalarına Duygusal Zeka Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- WİDEN, S. C., ve RUSSELL, J. A. (2008a). Childrenacquireemotioncategoriesgradually.

Cognitive Development, 23, 291–312. doi:10.1016/j .cogdev.2008.01.002

YAMADA-SUNEW, E. (2004). EmotionalIntelligence in School-agedChildren: RelationstoEarlyMaternalDepressionandCognitiveFunctioning. U.S.A.:Universty of Washington (An UnpublicatedDoctoralThesis). www.lib.umi.com/dissertations

YAŞARSOY, E., (2006) Duygusal Zeka Gelişim Programının, Eđitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Davranış Problemleri Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

YURDAKAVUŞTU, Y. (2011). İlköğretim Öğrencilerinde Duygusal Zeka Ve Sosyal Beceri Düzeyleri Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir

ZEİDNER, M.; ROBERTS, R. D. Ve MATTHEWS, G. (2002). “Can EmotionalIntelligence Be Schooled? A Critical Review. ” EducationalPsycholot, 37 (4): 215-231.